

Sammanfattning

Fråga om ett bolag har gjort sig skyldigt till föreningsrättskränkning genom att ha nekat tre arbetstagare lönekomensation därför att de vänt sig till sin fackliga organisation som förhandlat för dem om villkoren för att arbeta med ett högre arbetstidsmått. Även fråga om bolagets åtgärd att utöka lunchrasterna på fredagarna från en halvtimme till en timme har inneburit föreningsrättskränkning avseende 13 av arbetstagarorganisationens medlemmar.

ARBETSDOMSTOLENDOM
2009-06-24
StockholmDom nr 51/09
Mål nr A 134/08**KÄRANDE**

Fastighetsanställdas Förbund, Box 70446, 107 25 Stockholm
Ombud: förbundsjuristen Bo Villner, LO-TCO Rättsskydd AB, Box 1155,
111 81 Stockholm

SVARANDE

1. Almega Tjänsteförbunden, Box 55545, 102 04 Stockholm
2. Stådmani i Gävle Aktiebolag, 556421-3113, Andra Magasinsgatan 6,
803 10 Gävle
Ombud för båda: arbetsrättsjuristen Peter Lindgren, Almega AB, adress
som 1

SAKEN

skadestånd på grund av föreningsrättskränkning

Bakgrund

Stådmani i Gävle Aktiebolag (bolaget) bedriver städverksamhet och har driftställen i Gävle och Tierp. Bolaget är medlem i Almega Tjänsteförbunden. Härigenom är bolaget bundet av bl.a. Serviceentreprenadavtalet som träffats mellan Almega Tjänsteförbunden och bl.a. Fastighetsanställdas Förbund (förbundet). De i målet berörda arbetstagarna är eller har varit anställda vid bolaget och är medlemmar i förbundet.

Arbetstagarna i Tierp arbetade deltid och städade tågagnar. De omfattades tidigare av kollektivavtalet avseende spårtrafik, som SEKO är part i, med en veckoarbetstid för heltid om 36 timmar. Överenskommelse träffades om att Serviceentreprenadavtalet skulle tillämpas även på driftstället i Tierp. Förhandlingar fördes därefter mellan förbundet och bolaget om vilka lönevillkor som skulle gälla för det fall arbetstagarna skulle höja sitt arbetstidsmått i enlighet med Serviceentreprenadavtalet, som för heltid är 40 timmar per vecka. Förhandlingarna avslutades i oenighet. Därefter, i februari 2008, sade bolaget upp personalen i Tierp p.g.a. arbetsbrist. Tvist har uppstått om bolaget gjort sig skyldigt till föreningsrättskränkning när bolaget nekat de tre anställda i Tierp den lönekompensation som de begärt om de skulle arbeta enligt det högre arbetstidsmåttet. Förbundet har gjort gällande att skälet, till att arbetstagarna nekades ersättning, var att de hade vänt sig till förbundet som förhandlat för dem i frågan.

Därutöver har ytterligare en tvist uppstått mellan parterna med anledning av att bolaget i februari 2008 meddelade, avseende driftstället i Gävle, att lunchrasterna på fredagarna skulle utökas från en halvtimme till en timme. Tvisten i den här delen avser om bolagets beslut om fredagslunchrasternas längd inneburit föreningsrättskränkning såvitt gäller 13 av förbundets medlemmar.

Parterna har tvisteförhandlat i båda frågorna utan att kunna enas.

Yrkanden m.m.

Förbundet har, som talan slutligt bestämts, yrkat att Arbetsdomstolen ska förplikta bolaget att utge allmänt skadestånd för föreningsrättskränkning med

- 100 000 kr i till envar av Y.G., S.M. och S.J.,
- 50 000 kr till envar av de 13 medlemmar i förbundet som anges i domsbilaga (uteslutes här), samt med
- 500 000 kr till förbundet (250 000 kr per tillfälle).

Ränta har yrkats enligt 6 § räntelagen på de allmänna skadestånden från dag för delgivning av stämning, den 26 juni 2008, till dess betalning sker.

I ansökan om stämning yrkade förbundet att bolaget skulle utge allmänt skadestånd för föreningsrättskränkning till ytterligare 15 av förbundets medlemmar. Talan i dessa delar har återkallats och har genom beslut den 14 april 2009 skrivits av från vidare handläggning. Förbundet har därutöver, den 28 april 2009, återkallat talan även såvitt avser medlemmen N.G.

Almega Tjänsteförbunden och bolaget har bestritt samtliga yrkanden och har inte vitsordat några belopp som skäliga i och för sig. Sättet att beräkna ränta har vitsordats. För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att bolaget gjort sig skyldigt till föreningsrättskränkning har arbetsgivarparterna yrkat att de allmänna skadestånden ska jämkas. Arbetsgivarparterna har inte haft någon erinran mot att förbundets talan avseende N.G. skrivs av.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

Till utveckling av sin talan har parterna anfört i huvudsak följande.

Förbundet

Bolaget har gjort sig skyldigt till föreningsrättskränkning i två fall.

1. Förvägrad lönekompensation

Bolaget har ca 50 anställda. För personalen som arbetar i Gävle tillämpar bolaget Serviceentreprenadavtalet. I Tierp, där 4–5 anställda arbetar med städning av tågagnar, tillämpades tidigare kollektivavtalet avseende spårtrafik, som SEKO är part i (SEKO-avtalet). I oktober 2006 träffades en överenskommelse mellan förbundet och SEKO om att låta även arbets-

tagarna i Tierp omfattas av Serviceentreprenadavtalet. SEKO-avtalet och Serviceentreprenadavtalet skiljer sig åt, bl.a. avseende veckoarbetstiden. Enligt SEKO-avtalet är arbetstidsmättet för heltid 36 timmar per vecka medan det enligt Serviceentreprenadavtalet är 40 timmar per vecka.

Y.G., S.M. och S.J. anställdes samtliga vid bolaget under år 2006. De arbetade natt vid bolagets driftställe i Tierp. Arbetstiden var förlagd så att de arbetade 36 timmar fördelade på sju dagar varefter de var lediga under samma tidsrymd. De arbetade alltså deltid. Med anledning av att bolaget skulle tillämpa Serviceentreprenadavtalet även på de anställda i Tierp framställde bolaget i september 2007 önskemål om att arbetstagarnas arbetstid, deras deltid, skulle höjas så att arbetstiden motsvarade arbetstidsmättet för heltid om 40 timmar per vecka, dock utan att lönen skulle höjas. Arbetstagarna kontaktade då förbundet som meddelade att bolaget inte hade rätt att ensidigt ändra villkoren. Medlemmarna underrättade bolaget om det besked förbundet givit. Bolaget vidhöll sin uppfattning att bolaget ensidigt kunde utöka arbetstiden utan lönekomensation. Frågan förhandlades och den centrala förhandlingen den 22 februari 2008 slutade i oenighet varefter bl.a. de tre medlemmarna sades upp på grund av arbetsbrist.

Den 29 februari 2008 kallade bolagets verkställande direktör C.WN. bl.a. Y.G., S.M. och S.J. till ett möte. Vid mötet fick de motta uppsägningshandlingarna. De tre arbetstagarna förklarade att de hade kunnat höja sitt arbetstidsmätt om de fått en lönehöjning i motsvarande grad. C.WN. svarade då att det hade varit möjligt att ge komensation "men nu efter allt det här" var det uteslutet. Hon sa också att de skulle ha fått komensation om de "gått med på allt och jobbat på utan förhandlingar". Hon uttalade därutöver att hon upplevde det som att hon fick kniven i ryggen på varje förhandling och att medlemmarna tagit så mycket tid och resurser i anspråk att hon inte längre var villig att kompromissa.

De tre arbetstagarna har således förvägrats en lönekomensation om de gick med på att höja arbetstidsmättet. De har alltså förvägrats en löneförhöjning, vilket orsakat dem ekonomisk skada. Skälet till att de förvägrades komensation var att de hade kontaktat förbundet och uppdragit åt förbundet att förhandla för dem i frågan. Förbundet gör inte gällande att C.WN:s uttalanden i sig har utgjort den föreningsrättskränkande åtgärden. Däremot visar uttalandena att lönekomensationen uteblev på grund av att deras fackliga organisation förhandlade för dem. Genom sitt agerande har bolaget kränkt medlemmarnas föreningsrätt och därigenom även gjort intrång i förbundets verksamhet.

2. Fredagslunchrasterna

Förbundet påtalade i ett brev till bolaget, daterat den 13 december 2007, vissa brister avseende personalens arbetstider och raster. Problemet bestod bl.a. i att personalen inte kunde utnyttja sina raster fullt ut då de fick använda en del av rasten till att förflytta sig mellan kunden de städade hos och platsen för rasten. Bolaget vidtog inte några åtgärder för att komma till rätta med

problemen varför förbundet vände sig till Arbetsmiljöverket. I sitt brev till Arbetsmiljöverket tog förbundet upp två frågor, dels frågan om att bolaget inte sökt dispens för nattarbete, dels frågan om den psykosociala ohälsan bland personalen som uppstått bl.a. med anledning av problemet med rasterna. Den 29 januari och den 22 februari 2008 hölls möten med Arbetsmiljöverket där representanter från bolaget, Arbetsmiljöverket, Almega Tjänsteförbunden och förbundet medverkade. Fredagslunchrasterna diskuterades inte särskilt och arbetsgivarparternas påstående om att det regionala skyddsombudet skulle ha påtalat att personalen hade för kort lunchrast på fredagarna är inte korrekt.

Fr.o.m. år 2003 har de anställda fått välja mellan en halvtimmes och en timmes lunchrast på fredagarna. De arbetstagare som inte kunde ta "halv lunch" på fredagar kunde välja att ta en halvtimmes lunchrast en annan dag i veckan. De som tog kort lunchrast kunde sluta arbetsdagen en halvtimme tidigare. Möjligheten att välja kort lunchrast uppfattades därför som en förmån bland personalen. Den 6 februari 2008 meddelade bolaget att fr.o.m. den 1 mars 2008 skulle lunchrasten på fredagarna vara en timme för alla. Indragningen av halvtimmesrasten skedde som en följd av att medlemmarna vänt sig till förbundet som i sin tur kontaktat Arbetsmiljöverket om problemet med rasterna överlag. Detta framgår av hur bolaget formulerat sig i protokollet från personalmötet den 6 februari 2008. Beslutet kan beskrivas som en kollektiv bestraffning för att vissa medlemmar vänt sig till förbundet med anledning av problemet med schemaläggning och raster.

Genom bolagets åtgärd har bolaget kränkt medlemmarnas föreningsrätt och därigenom även gjort intrång i förbundets verksamhet.

Samtliga arbetstagare som förbundet nu yrkar skadestånd för berördes av beslutet att förlänga lunchrasten på fredagarna till en timme. De flesta var schemalagda att ha en timmes lunch på fredagarna. I den mån verksamheten tillät kunde arbetstagarna välja en halvtimmes lunchrast på fredagarna alternativt, efter överenskommelse, en annan dag. Avseende de åtta arbetstagare som arbetsgivarparterna påstått inte berördes av åtgärden gör förbundet gällande följande.

- M.T. och B.B. arbetade deltid och hade inte lunchrast på fredagarna. De kunde däremot välja att ta ut en halvtimmes lunchrast och sluta tidigare en annan dag.
- A.S. hade inte möjlighet att utnyttja sin halvtimmes rast på fredagarna, varför hon hade en halvtimmes lunchrast en annan dag.
- E-L.S., A-S.W. och C.W. (tidigare L.) hade en halvtimmes lunchrast på fredagarna och R.L. och M.H. tog ut "halv lunch" på fredagarna i den mån det gick.

Sammanfattning av grunderna för talan

Bolaget har förvägrat tre av arbetstagarna i Tierp lönekomensation för den tid de skulle utöka sitt arbetstidsmått när de skulle inrangeras i Serviceentreprenadsavtalet. Detta har orsakat dem ekonomisk skada. Skälet till att de förvägrades komensation var att de hade vänt sig till förbundet och uppdragit åt förbundet att förhandla för dem i frågan.

Bolaget meddelade i februari 2008 att förmånen att välja mellan en halvtimmes och en timmes lunchrast på fredagarna (alternativt annan dag) skulle dras in fr.o.m. den 1 mars 2008. Åtgärden – att dra in en förmån – har inneburit skada för 13 av förbundets medlemmar och vidtogs för att vissa arbetstagare vänt sig till förbundet som i sin tur vänt sig till Arbetsmiljöverket med synpunkter bl.a. på att arbetstagarna inte fick tillräckligt med vila på det sätt som bolaget schemalade rasterna.

Genom sitt agerande i de två ovan angivna fallen har bolaget kränkt de aktuella medlemmarnas föreningsrätt och därigenom även gjort intrång i förbundets verksamhet. Bolaget är därför skyldigt att utge allmänt skadestånd till medlemmarna i fråga och till förbundet.

Arbetsgivarparterna

1. Påstådd föreningsrättskränkning – ingen lönekomensation

I och med den överenskommelse som träffades mellan förbundet och SEKO i oktober 2006 kom personalen som arbetade i Tierp, däribland Y.G., S.M. och S.J., att omfattas av Serviceentreprenadavtalet. Enligt Serviceentreprenadavtalet skulle de anställda ha ett arbetstidsmått för heltid om 40 timmar per vecka i stället för 36 timmar per vecka som tidigare följde av SEKO-avtalet. I praktiken innebar övergången till Serviceentreprenadavtalet att de berörda arbetstagarna, som tidigare arbetat 36 timmar under en tvåveckorsperiod, skulle få en arbetstid om i snitt 20 timmar per vecka i stället för 18 timmar per vecka.

Under hösten 2007 och våren 2008 förde parterna såväl lokala som centrala förhandlingar om vilka villkor som skulle gälla för de anställda som arbetade i Tierp, dvs. hur de skulle inrangeras i Serviceentreprenadavtalet. De anställda tackade nej till de omplaceringserbjudanden de fick och de tackade nej till att arbeta efter arbetstidsmålet för heltid om 40 timmar per vecka med oförändrad lön. Eftersom det enligt bolaget inte fanns någon möjlighet att tillämpa några andra villkor än de som anges i Serviceentreprenadavtalet, sades arbetstagarna i Tierp upp på grund av arbetsbrist den 29 februari 2008.

Den 29 februari 2008 kallades de berörda arbetstagarna till ett möte för att bolaget skulle verkställa uppsägningarna. Med på mötet från bolaget var bolagets verkställande direktör C.WN. och V.K. Av arbetstagarna var Y.G. och S.J. närvarande. S.M. kom till mötet först när endast en kort del av mötet återstod. I samband med att uppsägningshandlingarna överlämnades till

arbetstagarna informerade C.WN. om skälen till uppsägningarna. Det är riktigt att C.WN. då sa att hon upplevde det som att hon fått kniven i ryggen av personalen och att förhandlingarna med förbundet tagit mycket tid och resurser i anspråk. Hon har i övrigt inte uttalat sig på sätt förbundet påstått.

Det vitsordas att en nekad lönekompensation i och för sig kan anses som en sådan åtgärd som avses i bestämmelsen om föreningsrättskränkning. I detta fall skulle de berörda arbetstagarna inte ha fått lönekompensation för den utökade arbetstiden oavsett om de vänt sig till förbundet eller inte och oavsett vad som uttalades vid mötet den 29 februari 2008. Hade det funnits en möjlighet för bolaget att ge lönekompensation för att arbetstidsmättet ökade hade det aldrig förelegat en tvist mellan parterna beträffande villkoren. Det har alltså under alla omständigheter inte funnits något föreningsrättskränkande syfte från bolagets sida.

2. Påstådd föreningsrättskränkning – fredagslunchrasterna

På initiativ från arbetstagarna infördes år 2003 en möjlighet för vissa anställda att få en halvtimmes lunchrast på fredagarna i stället för en timmes rast. På så sätt kunde dessa arbetstagare avsluta arbetsdagen en halvtimme tidigare på fredagarna. Arbetstagare som arbetade deltid, natt och på vissa enheter eller som hade vissa arbetsuppgifter omfattades över huvud taget inte av denna förändring. Lunchrasterna, även de korta lunchrasterna, har schemalagts av arbetsledningen. Det bestrids alltså att de anställda genom beslutet år 2003 har kunnat välja mellan en halvtimmes och en timmes fredagslunchrast. De arbetstagare som av någon anledning inte haft möjlighet att ta en halvtimmes lunchrast på fredagarna har inte kunnat ta en halvtimmes lunchrast en annan dag. Om det förekommit har det skett utan arbetsgivarens vetskap och medgivande.

Det är riktigt att förbundet i ett brev påtalade vissa brister i arbetsmiljön, bl.a. att rasterna var för korta och inte möjliggjorde för de anställda att få tillräcklig vila. Bolaget besvarade detta brev. Förbundet vände sig därefter till Arbetsmiljöverket. Det är riktigt att det hölls ett möte den 29 januari 2008 med Arbetsmiljöverket där representanter från bolaget, Arbetsmiljöverket, Almega Tjänsteförbunden och förbundet medverkade. På mötet påtalade det regionala skyddsombudet att personalen hade för korta raster och att de anställda inte hade möjlighet att utnyttja sina raster till fullo. Vid mötet uppgav en av representanterna från Arbetsmiljöverket att verket rekommenderar att personal som har fysiskt krävande arbeten får en timmes lunchrast per dag. Även vid mötet den 22 februari 2008 var rasterna uppe för diskussion.

Bolagets beslut att förlänga fredagslunchrasten så att alla fick en timmes lunchrast kan av den enskilde arbetstagaren ha uppfattats som antingen ett positivt eller negativt beslut, beroende på hur individen upplevde den egna arbetssituationen. Det går därför inte att säga att ordningen med en halvtimmes fredagslunchrast är en förmån som dragits in till skada för de anställda. Bolagets beslut utgör alltså inte en sådan åtgärd som avses i bestämmelsen om föreningsrättskränkning.

Åtta av de 13 arbetstagare förbundet yrkat skadestånd för har därutöver inte berörts av bolagets beslut.

- M.T. och B.B. arbetade deltid och hade ingen fredagslunchrast.
- E-L.S. och A.S. var schemalagda att ha en timmes lunchrast på fredagar.
- R.L., A-S.W., C.W. (tidigare L.) och M.H. arbetade på enheter där det inte varit möjligt att ha en halvtimmes lunchrast.

Syftet med beslutet har i vart fall inte varit föreningsrättskränkande. Förändringen var ett sätt för bolaget att komma till rätta med ett arbetsmiljöproblem som påtalats av de anställda. Beslutet gällde inte bara förbundets medlemmar utan samtliga anställda oavsett om de var medlemmar i förbundet, medlemmar i någon annan organisation eller oorganiserade.

Sammanfattning av grunderna för bestridandet

Det vitsordas att en utebliven lönekompensation i och för sig kan anses som en sådan åtgärd som avses i bestämmelsen om föreningsrättskränkning. Bolaget har i förhandlingarna med förbundet intagit och vidhållit ståndpunkten att lönekompensation för utökad arbetstid inte skulle utgå. Det bestrids att bolagets VD sagt att lönekompensation skulle ha kunnat utgå om arbetstagarna inte vänt sig till förbundet. Oavsett vad som uttalats har det inte funnits något föreningsrättskränkande syfte från bolagets sida.

En halvtimmes fredagslunchrast kan inte ses som en förmån och ändringen till en timmes lunchrast har inte varit till skada för de anställda. Åtta av de 13 arbetstagarna har därutöver inte berörts av förändringen. Skälet till att beslutet fattades var att tillmötesgå kraven på att åtgärda de arbetsmiljöproblem som påtalats och de synpunkter Arbetsmiljöverket lämnat varför syftet inte var föreningsrättskränkande.

Domskäl

Tvisten

Bolaget bedriver städverksamhet och har driftställen i Gävle och Tierp. Förbundet har gjort gällande att bolaget gjort sig skyldigt till föreningsrättskränkning i två fall.

Den ena delen av tvisten avser tre arbetstagare som arbetade vid bolagets driftsenhet i Tierp. Tvist uppstod i frågan om vilka lönevillkor som skulle gälla om arbetstagarna skulle arbeta enligt ett högre arbetstidsmått än tidigare. Förhandlingarna slutade i oenighet, varefter arbetstagarna sades upp på grund av arbetsbrist. Den nu aktuella tvisten avser om bolaget har gjort sig skyldigt till föreningsrättskränkning då bolaget nekade de tre arbetstagarna den av dem begärda lönekompensationen. Förbundet har gjort gällande att skälet till att arbetstagarna nekades kompensation var att de vänt sig till förbundet som därefter förhandlat för dem i frågan. Arbetsgivar-

parterna har bl.a. invänt att det i vart fall inte förelegat något föreningskränkande syfte.

Den andra delen av tvisten avser det beslut som bolaget meddelade den 6 februari 2008 om att, från och med den 1 mars 2008, förlänga lunchrasterna på fredagarna från en halvtimme till en timme. Tvisten avser om åtgärden inneburit skada för 13 av arbetstagarna i Gävle, om alla 13 arbetstagare berörts av åtgärden och om bolaget har vidtagit åtgärden i föreningsrättskränkande syfte.

Utredningen i målet

Målet har avgjorts efter huvudförhandling. På förbundets begäran har hållits förhör under sanningsförsäkran med Y.G., S.M., A-S.W. och C.N. samt vittnesförhör med det regionala skyddsombudet K-G.M. och ombudsmannen Y.N. På arbetsgivarparternas begäran har hållits förhör under sanningsförsäkran med bolagets verkställande direktör C.WN. samt vittnesförhör med V.K. från bolaget och A.H., Almega Tjänsteförbunden. Förbundet har även åberopat viss skriftlig bevisning.

Några rättsliga utgångspunkter

I 7 § medbestämmandelagen definieras föreningsrätten som en rätt för arbetsgivare och arbetstagare att tillhöra en arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation, att utnyttja medlemskapet och att verka för organisationen eller för att sådan bildas. Enligt 8 § samma lag föreligger en föreningsrättskränkning om någon på arbetsgivar- eller arbetstagersidan vidtar en åtgärd till skada för någon på den andra sidan för att denne har utnyttjat sin föreningsrätt eller i syfte att få någon på den andra sidan att inte utnyttja sin föreningsrätt. Enligt andra stycket samma paragraf är en arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation inte skyldig att tåla en sådan kränkning av föreningsrätten som innebär ett intrång i dess verksamhet.

För att en föreningsrättskränkning ska anses föreligga krävs först och främst att det ifrågasatta handlandet kan beskrivas som en form av åtgärd. Det ska således vara fråga om en konkret och avgränsad aktivitet. Dessutom måste åtgärden syfta till att förmå någon att inte utnyttja sin föreningsrätt eller att ingripa mot någon för att denne har utnyttjat denna rätt. Företas en åtgärd med anledning av att någon redan har utnyttjat sin föreningsrätt krävs även att åtgärden har varit till skada för den person mot vilken den har vidtagits.

I mål om kränkning av arbetstagarpartens föreningsrätt innebär den praxis som har utvecklats att det inledningsvis kommer an på arbetstagarparten att visa sannolika skäl för att en kränkning av föreningsrätten förekommit. Om arbetstagarparten lyckas med detta är det därefter arbetsgivarens sak att styrka att denne haft skälig anledning till sin åtgärd oberoende av föreningsrättsfrågan (se bl.a. AD 1996 nr 67 och AD 2009 nr 3).

1. Frågan om lönekompensation

Följande är ostridigt. Y.G., S.M. och S.J. arbetade deltid efter ett arbetstidsmått för heltid om 36 timmar per vecka enligt det SEKO-avtal som tidigare var tillämpligt för dem. I och med att Serviceentreprenadavtalet med ett heltidsarbetstidsmått om 40 timmar per vecka i stället skulle tillämpas på den verksamhet de var sysselsatta i uppkom tvist om arbetstagarna skulle få lönekompensation för den höjning av veckoarbetstiden som en tillämpning av Serviceentreprenadavtalet innebar. Bolagets ståndpunkt var att någon lönekompensation inte skulle utgå. Förhandlingar fördes under hösten 2007 och våren 2008 och slutade i oenighet. Arbetstagarna tackade nej till olika förslag till lösning och till omplaceringserbjudanden om anställning med villkor enligt Serviceentreprenadavtalet. Bolaget sade därefter, den 29 februari 2008, upp arbetstagarna på grund av arbetsbrist. Uppsägningarna i sig är inte tvistiga.

Förbundet har sammanfattningsvis gjort gällande följande. Bolaget förvägrade de tre arbetstagarna en lönekompensation vilket orsakat dem ekonomisk skada. Skälet till att arbetstagarna nekades kompensation var att de hade vänt sig till förbundet som förhandlade för dem i frågan. Åtgärden vidtogs alltså i ett föreningsrättskränkande syfte. Detta framgår av de uttalanden som bolagets verkställande direktör C.WN. fällde vid ett möte den 29 februari 2008. Hon sa då att det hade varit möjligt att ge kompensation "men nu efter allt det här" var det uteslutet. Hon sa också att de skulle ha fått kompensation om de "gått med på allt och jobbat på utan förhandlingar". Hon uttalade därutöver att hon upplevde det som att hon fick kniven i ryggen på varje förhandling och att medlemmarna tagit så mycket tid och resurser i anspråk att hon inte längre var villig att kompromissa.

Arbetsgivarparterna har vitsordat att en utebliven lönekompensation i och för sig kan vara en sådan åtgärd som avses i 8 § medbestämmandelagen. De har vidare anfört följande. Bolaget förde förhandlingar med förbundet i syfte att hitta en lösning i den uppkomna tvisten och intog då ståndpunkten att någon lönekompensation inte skulle utgå och vidhöll den. Arbetstagarna skulle alltså inte ha fått den begärda kompensationen oavsett om de vänt sig till förbundet eller inte. Bolaget har således inte haft ett föreningsrättskränkande syfte, och det oavsett vad som uttalades vid mötet den 29 februari 2008. Det är riktigt att C.WN. uttalade att hon kände det som att hon fick knivar i ryggen vid förhandlingarna. Det uttalandet ska ses mot bakgrund av vad som dessförinnan utspelat sig angående påtalade arbetsmiljöproblem och rasternas längd.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

Bolaget ville höja arbetstidsmåttet för arbetstagarna i Tierp i enlighet med vad som anges i Serviceentreprenadavtalet, med oförändrad lön. Den åtgärd tvisten i denna del handlar om är att bolaget inte tillmötesgick kravet om lönekompensation för de tre arbetstagarna om de skulle öka sin arbetstid från att motsvara heltidsmåttet 36 timmar per vecka till att motsvara 40 timmar per vecka. Förbundet har inte gjort gällande att vad som uttalades vid mötet den 29 februari 2008 skulle vara den föreningsrättskränkande åtgärden utan anfört att vad som då uttalades visar att skälet till att medlemmarna nekades

lönekompensation var att de hade vänt sig till förbundet som förhandlat för dem i frågan.

Utan att ta ställning till vad som uttalades på mötet den 29 februari 2008 skulle sådana uttalanden kunna anses tala för att skälet till att medlemmarna inte fick någon lönekompensation var just att förbundet förhandlat för dem i frågan. Arbetsdomstolen anser dock att det inte är nödvändigt att ta ställning i den frågan. Enligt Arbetsdomstolens mening finns det inget i utredningen i övrigt som talar för att bolaget haft ett föreningsrättskränkande syfte bakom beslutet att neka arbetstagarna lönekompensation när de skulle inrangeras i Serviceentreprenadavtalet med det högre arbetstidsmått som gäller enligt det avtalet. Bolaget har varit förhandlingskyldigt i frågan. Att bolaget inte velat ge de anställda någon lönekompensation framstår snarare som ett naturligt inslag i själva förhandlingsfrågan, dvs. i intressekonflikten mellan bolaget och förbundet beträffande villkoren för arbetstagarna. Enligt Arbetsdomstolens mening kan bolaget därmed inte anses ha haft ett föreningsrättskränkande syfte när bolaget intagit och vidhållit sin ståndpunkt i frågan. Förbundets talan om föreningsrättskränkning i denna del ska alltså avslås.

2. Beslutet om en timmes fredagslunch

Följande är ostridigt. År 2003 infördes en möjlighet för i vart fall vissa av arbetstagarna i Gävle att på fredagarna få en halvtimmes i stället för en timmes lunchrast, vilket innebar att arbetstagarna kunde sluta en halvtimme tidigare på fredagar. I tiden kring årsskiftet 2007/2008 fördes, efter en anmälan från förbundet, samtal med Arbetsmiljöverket om arbetsmiljöfrågor i bolagets verksamhet och då bl.a. om arbetstagarnas möjligheter att fullt ut nyttja sina raster. Den 6 februari 2008 meddelade bolaget på ett personalmöte att halvtimmeslunchrasten på fredagarna skulle dras in från och med den 1 mars 2008.

Förbundet har gjort gällande följande. Bolagets beslut att dra in möjligheten till en halvtimmes lunchrast har inneburit skada för 13 av förbundets medlemmar eftersom beslutet innebar att de inte längre fick möjlighet att välja mellan en halvtimmes och en timmes lunchrast. Arbetstagarna uppfattade beslutet som att en förmån drogs in. Åtgärden vidtogs i syfte att straffa arbetstagarna för att de vänt sig till förbundet och påtalat vissa arbetsmiljöproblem varefter förbundet i sin tur vänt sig till Arbetsmiljöverket. Det har därmed förelegat ett föreningsrättskränkande syfte.

Arbetsgivarparterna har bestritt att bolaget gjort sig skyldigt till föreningsrättskränkning och invänt följande. De anställda har inte kunnat välja mellan en halvtimmes och en timmes fredagslunchrast utan vissa av arbetstagarna har haft en halvtimmes lunchrast schemalagd. Åtta av de 13 arbetstagarna har över huvud taget inte berörts av åtgärden. Beslutet att alla fortsättningsvis skulle ha en timmes lunchrast även på fredagarna kan inte generellt ses som att en förmån drogs in. Vissa kan ha uppfattat beslutet som positivt medan andra uppfattat det negativt. Åtgärden kan därmed inte ses som en åtgärd till skada för de arbetstagare som berördes av den. I vart fall fanns inget föreningsrättskränkande syfte då bolagets beslut hade sin grund i de

synpunkter Arbetsmiljöverket lämnat angående lunchrasternas längd och alltså vidtogs för att komma till rätta med arbetsmiljöproblem som påtalats av de anställda.

Drogs en förmån in?

Arbetsdomstolen behandlar först frågan om bolagets beslut kan ses som att en förmån drogs in för de arbetstagare som ostridigt berördes av beslutet. Klubbordföranden C.N. har i förhör uppgett att beslutet att införa "halv lunch" sågs av personalen som en "morot" eftersom de anställda fick möjlighet att sluta en halvtimme tidigare. Den totala arbetstiden har inte påverkats av beslutet men Arbetsdomstolen finner inte anledning att ifrågasätta uppgiften att arbetstagarna uppfattade det som en förmån att arbetsdagen på fredagar slutade en halvtimme tidigare än annars. Bolagets beslut att införa en timmes lunchrast för alla får därmed anses utgöra en sådan åtgärd som kan innefatta en föreningsrättskränkande åtgärd (jfr AD 1957 nr 11).

Nästa fråga är då om alla nu aktuella 13 arbetstagare berördes av åtgärden. Arbetsgivarparten har, som redovisats, hävdat att åtta av de aktuella arbetstagarna inte omfattats av möjligheten att ta en halvtimmes lunch på fredagarna. Arbetsdomstolen väljer dock att först behandla frågan om det förelåg ett föreningsrättskränkande syfte.

Föreningsrättskränkande syfte?

Av protokollet från personalmötet den 6 februari 2008 framgår bl.a. att bolagets VD C.WN. då informerade om att bolaget haft ett möte med Arbetsmiljöverket och förbundet angående rasterna. Av protokollet framgår även följande: "Fr o m 1/3 2008 kommer halv lunch på fredagar att tas bort. Detta som en följd av Fastighetsanställdas anmälan till Arbetsmiljöverket." Enligt Arbetsdomstolens mening kan texten med fog uppfattas som att bolagets beslut att förlänga lunchrasten på fredagarna skedde som en följd av att medlemmar vänt sig till förbundet som i sin tur kontaktade Arbetsmiljöverket. Arbetsdomstolen finner med hänsyn härtill att förbundet visat sannolika skäl för att bolaget har vidtagit åtgärden för att vissa arbetstagare utnyttjat sin föreningsrätt. Det ankommer därmed på arbetsgivarparterna att visa att bolaget inte haft något föreningsrättskränkande syfte med åtgärden.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

Av utredningen framgår att arbetstagare och förbundet har framfört klagomål till bolaget angående bl.a. schemaläggning och raster och därefter framfört dessa klagomål till Arbetsmiljöverket. C.WN. har uppgett att texten i protokollet blev olyckligt formulerad och invänt att hon tog klagomålen på allvar. Hon har vidare berättat att hon vid ett av mötena med Arbetsmiljöverket i januari och februari 2008 förklarade att hon med varje arbetstagare skulle gå igenom schemat för att reda ut hur rasterna kunde förläggas. Denna uppgift har bekräftats av A.H. Både C.WN. och A.H. har därutöver berättat att Arbetsmiljöverkets representant S.R. vid mötet gav

uttryck för att man från Arbetsmiljöverkets sida gärna ser att personal med fysiskt tunga arbeten har en timmes lunchrast. Enligt V.K. fick hon samma information av S.R. på Arbetsmiljöverket vid ett annat tillfälle. Förbundets vittnen har uppgett att frågan om just lunchrasternas längd inte togs upp eller att de inte har något minne av att frågan behandlades. Arbetsdomstolen finner sammantaget inte anledning att ifrågasätta uppgifterna från arbetsgivarparternas förhörspersoner. Enligt Arbetsdomstolens mening får det därmed anses visat att bolagets beslut hade sin grund i Arbetsmiljöverkets rekommendation om lunchrasters längd och att beslutet inte fattades i syfte att straffa arbetstagarna för att de vänt sig till förbundet. Vid denna bedömning finns inte anledning att närmare utreda vilka arbetstagare som berördes av beslutet.

Förbundets talan om föreningsrättskränkning ska alltså även i denna del avslås.

Talan i den återkallade delen

Förbundet har återkallat talan om föreningsrättskränkning avseende N.G. Förbundets talan i den delen bör därmed skrivas av från vidare handläggning, vilket arbetsgivarparterna inte har haft någon erinran mot.

Rättegångskostnader

Förbundets talan ska avslås och såvitt avser en medlem skrivas av på grund av återkallelse. Vid denna utgång ska förbundet som förlorande och återkallande part förpliktas att ersätta arbetsgivarparterna för deras rättegångskostnader. Om beloppet råder inte tvist.

Domslut

1. Fastighetsanställdas Förbunds talan om föreningsrättskränkning avseende N.G. skrivs av från vidare handläggning.
2. Arbetsdomstolen avslår den av Fastighetsanställdas Förbunds förda talan.
3. Arbetsdomstolen förpliktar Fastighetsanställdas Förbund att ersätta Almega Tjänsteförbunden och Städmani i Gävle Aktiebolag för deras rättegångskostnader med sjuttioniotusenfyrahundratjugoen (79 421) kr, varav

62 500 kr avser ombudsarvode, med ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Cathrine Lilja Hansson, Dag Ekman, Christer Måhl, Jan Nordin, Teddy Glans, Lillian Hindersson och Margareta Zandén. Enhälligt.

Sekreterare: Kristina Wik